

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งของการศึกษา การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ ให้มีความรู้ ความคิด ความสามารถ รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชาชนของประเทศชาติ อันเป็นการส่งผลต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าไปในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของประเทศ ซึ่งความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในสังคมปัจจุบันมีในหลาย ๆ ด้าน ได้แก่

1. การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย ในทศวรรษที่ผ่านมาได้มีผลมาจากความก้าวหน้าด้านวิทยาการและระบบสื่อสารข้อมูลที่รวดเร็ว นโยบายรัฐเน้นภาคอุตสาหกรรม โครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปจากการผลิตทางเกษตรกรรม ไปสู่การผลิตทางอุตสาหกรรม แรงงานวัยฉกรรจ์จำนวนมากโยกย้ายออกจากชนบท ทำให้ศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งตนเองของชนบท และภาคเกษตรกรรมด้อยลง ก่อให้เกิดปัญหาการอพยพเข้าเมืองของประชาชน ก่อให้เกิดสภาพปัญหาคนยากจนในเมืองที่กำลังมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535-2539) การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงมีภารกิจใช้รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นเครื่องมือช่วยรัฐแก้ปัญหาดังกล่าว เช่น ในภาคชนบท มีการตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชนบท การพัฒนาบทบาทศูนย์เยาวชนและกลุ่มอาสาสมัคร ให้การฝึกอาชีพและทักษะในการประกอบอาชีพแก่สตรีในชนบท การจัดสถานบริการและการให้บริการการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อบริการแก่ผู้สูงอายุ รัฐให้การสนับสนุนเงินอุดหนุน

แก่องค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อการพัฒนาชนบททุกระดับ สำหรับในเมือง ใช้กิจกรรมรูปแบบ การศึกษาอกระบบโรงเรียน เป็นแนวทางพัฒนาอาชีพและพัฒนาสภาพแวดล้อม คนยากจน ในเมือง ด้วยวิธีการพัฒนาชุมชน โดยรัฐใช้วิธีการส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กร ประชาชนในชุมชนแออัด ให้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเองมากขึ้น ส่งเสริมการ ประกอบอาชีพส่วนตัวขนาดเล็ก ส่งเสริมการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่มขีดความ สามารถของผู้ด้อยโอกาสให้มีความรู้ ฝีมือ ทักษะ ในการประกอบอาชีพ

2. การศึกษาอกระบบโรงเรียนกับด้านสังคม และวัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้า ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว สื่อมวลชนเข้ามามีบทบาท ในชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีสมัยใหม่เผยแพร่ข่าวสารข้อมูลอย่างรวดเร็ว ทำให้การถ่ายเท ทางวัฒนธรรมเป็นไปอย่างง่ายและรวดเร็ว ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ วัฒนธรรมเปลี่ยนจากคนมีน้ำใจเปลี่ยนเป็นคนนับถือความเจริญทางวัตถุ ซึ่ง อุ่นตา นพคุณ (2523) กล่าวว่า การศึกษาอกระบบโรงเรียน มีบทบาทสำคัญ ช่วยแก้ปัญหาด้านสังคมและ วัฒนธรรม ด้วยการจัดการศึกษาในรูปแบบฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมไทย เช่น การจัดการ ศึกษานาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย การประกวด การละเล่น

3. การศึกษาอกระบบโรงเรียนกับด้านการเมือง พฤติกรรมทางด้านการเมือง ของประชาชน ต้องให้การศึกษาแก่ประชาชนเพื่อสร้างพื้นฐานทางความคิดของประชาชนให้มี จิตสำนึกที่ถูกต้อง การศึกษาอกระบบโรงเรียนเข้ามามีบทบาท ปลูกฝังวิถีชีวิตในระบอบ ประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, ม.ป.ป. อัลดำเนา)

4. การศึกษาอกระบบโรงเรียนกับด้านสาธารณสุข จากสภาพเศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ความต้องการบริการด้านการรักษาพยาบาลสำหรับผู้ป่วยในวัย หนุ่มสาว วัยสูงอายุ มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ ในภาคอุตสาหกรรมและบริการ และโรคที่เกิดขึ้นกับคนในวัยกลางคน และสูงอายุ เช่น

โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรกระบบทางเดินอาหาร โรคที่เกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น โรคจิต โรคประสาท โรคที่เกิดจากความยากจน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ เจ็ด พ.ศ. 2535-2539) การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีบทบาทในด้านสุขภาพอนามัย โดยใช้รูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน ให้ประชาชนได้รับความรู้ การฝึกสุนัขเลี้ยงต่าง ๆ การปฏิบัติตนตามโครงการ ป้องกันโรคภัยต่าง ๆ

5. การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความสำคัญในสังคมปัจจุบัน ทำให้เกิดการเพิ่มการผลิตคน เพิ่มงบประมาณวิจัยและพัฒนา ทำให้เกิดการนำคอมพิวเตอร์มาใช้ในทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อระบบข้อมูลการสื่อสารรวดเร็ว ถูกต้อง การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีบทบาทในรูปแบบการฝึกอบรม ทักษะอาชีพ ซึ่งเกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเกิดประโยชน์ในเวลาอันสั้น นำไปใช้ได้ทันที และทันต่อเหตุการณ์ ความต้องการ ความสนใจ ซึ่งจะให้ผลโดยตรงต่อการดำรงชีวิตปัจจุบัน ของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

6. การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับด้านพัฒนาการศึกษาของประเทศ ทิศทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทย ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีบทบาทในด้านพัฒนาการศึกษาของประเทศ อย่างชัดเจน เช่น การกระจายโอกาสทางการศึกษา ด้วยการบริการทางการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งผู้พลาดโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ต่าง ๆ ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ได้แก่กลุ่มผู้ยากไร้ในชนบท ชุมชนแออัด กลุ่มชนต่างวัฒนธรรม กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ โดยจัดบริการการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้นอกเหนือจากการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เร่งการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงทั้งในเมืองและชนบท โดยการเร่งขยายการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ให้เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย (แผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ 7

พ.ศ. 2535-2539, กระทรวงศึกษาธิการ) โดยมีเป้าหมายให้มีอัตราการเรียนต่อจาก ชั้น ป.6 เข้าสู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพิ่มจากอัตราปัจจุบัน ร้อยละ 46.2 เป็นไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 73 ของผู้จบประถมศึกษา (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่เจ็ด พ.ศ. 2535-2539) ในด้านการศึกษาเพื่ออาชีพ เป็นการศึกษาหาความรู้ ฝึกอบรม ฝึกหัดฝีมือ เพื่อช่วยคนมีวิชาชีพระยะสั้นและมืงานทำ ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 ได้กำหนด ขอบเขตการจัดการศึกษาเพื่ออาชีพไว้ในการศึกษาวิชาชีพ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนได้ พัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการประกอบอาชีพอิสระ และรับจ้าง รวมทั้งสามารถดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม การจัดการ ศึกษาวิชาชีพอาจจัดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนการจัดการศึกษา วิชาชีพในระบบโรงเรียนเป็นการพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพที่สอดคล้องกับแต่ละระดับการ ศึกษา ส่วนการจัดวิชาชีพนอกโรงเรียนเป็นการอบรมวิชาชีพเฉพาะด้านในระยะสั้น สำหรับ ผู้ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม ส่วนด้านศึกษาเพื่อป้องกันและเครือข่ายการเรียนรู้ รัฐมีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเร่งรัดการศึกษาให้มีลักษณะเป็นเครือข่าย ของการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นหลากหลายในรูปแบบและวิธีการ ให้สอดคล้องกับความต้องการ ของบุคคล ชุมชน สังคม จากข้อมูลขององค์การยูเนสโก ปี 1990 ซึ่งให้เห็นสภาวะทาง การศึกษาของประเทศไทย อัตราไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่อายุ 15 ปีขึ้นไป 6.7 % จำนวน ผู้ใหญ่ไม่รู้หนังสือ 2,514,000 คน เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับที่ไม่เข้าเรียนในโรงเรียน 528,000 คน เด็กออกกลางคัน/ต่อปี 508,000 คน (อ้างถึงใน กล้า สมตระกูล, ม.ป.ป., อัดสำเนา) ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องระดมสรรพกำลังเพื่อจัดการศึกษา เพื่อ ป้องกัน ขจัดการไม่รู้หนังสือให้หมดไปใน ปี ค.ศ. 2000 ตามประกาศปฏิญญาโลกว่าด้วย การศึกษาเพื่อป้องกัน

ในส่วนสถาบันอุดมศึกษามีภารกิจในด้านการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตลอด ชีวิต กล่าวคือ ในด้านการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการจัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายอุดมศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน และการดำรงชีวิต ซึ่งกลุ่ม เป้าหมาย ได้แก่ กำลังแรงงาน ปัจจุบันที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และผู้

สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษา เข้ารับการฝึกอบรมในสถาบันอุดมศึกษา และการนำบริการการศึกษาต่อเนื่องไปสู่พื้นที่กว้างขวางขึ้น ส่วนด้านการศึกษาตลอดชีวิต เน้นกลุ่มเป้าหมายในชนบท เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และทักษะในการประกอบอาชีพ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาก่อนทำงานและกำลังทำงาน ในภาคเกษตรกรรม (แผนพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535-2539)

นอกจากความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในสังคมปัจจุบันดังกล่าวแล้ว ยังมีนักวิชาการให้ความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ไว้หลายแนวความคิด เช่น สურกุล เจนอบรม (2533) ให้แนวความคิด การศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อการพัฒนาประเทศว่า การศึกษาในระบบไม่สามารถสนองต่อความต้องการได้อย่างเต็มที่ จึงต้องพยายามหารูปแบบของการศึกษาแบบใหม่ ที่สามารถสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง การศึกษาแบบใหม่ต้องเป็นการศึกษาสำหรับมวลชน เปิดให้ชนกลุ่มมากได้ศึกษาเล่าเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนน่าจะเป็นทางเลือกใหม่ของระบบการศึกษา เพื่อการพัฒนาประเทศ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2530) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อันเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ คุณธรรม อาชีพ วิธีการดำรงชีวิต เน้นการพึ่งตนเองได้ของปัจเจกชนและชุมชน ด้วยการให้การศึกษารูปแบบช่วยให้ประชาชนเกิดความสำนึกถึงปัญหาความจำเป็นการแก้ปัญหา

สุโขทัยธรรมมาราช (ม.ป.ป.) เน้นให้เห็นถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีความสัมพันธ์กับพื้นฐานชีวิตและสังคม เพราะการศึกษานอกระบบโรงเรียนสามารถจัดให้แก่บุคคลทุกกลุ่มทุกอายุ ตั้งแต่วัยเด็กถึงวัยชรา เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาตลอดชีวิต

อุ้นตา นพคุณ (2522) กล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้นักวิชาการและหน่วยงานให้ความสำคัญแก่การศึกษารูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีสาเหตุ 3 ประการ คือ

สาเหตุอันเกิดจากข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียน ความไม่สมดุลระหว่างทรัพยากรทางการศึกษากับประชากรที่ต้องการบริการทางการศึกษา สาเหตุอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม การเพิ่มประชากร วิทยาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การเมือง การคมนาคม การสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวและสังคม และสาเหตุจากแนวความคิด ของการพัฒนาที่เน้นทรัพยากรมนุษย์ เพราะการพัฒนาประเทศที่เน้นหนักในด้านวัตถุอย่างเดียวนั้นไม่เน้นคุณภาพของประชาชน จะไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่สมบูรณ์

อดีตัย ชาติกำเนิด (2529) กล่าวถึง ความจำเป็นต้องมีการศึกษาในระบบโรงเรียน เพราะการศึกษาในระบบโรงเรียนมีค่าใช้จ่ายสูง ประเทศกำลังพัฒนาต้องเร่งผลิตแรงงานที่มีความรู้และทักษะเพื่อพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ การศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นทางเลือกที่เหมาะสม ไม่มีขีดจำกัดเวลาเรียน มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง การศึกษาในระบบโรงเรียนไม่สามารถสอนวิชาชีพที่เหมาะสมกับการพัฒนาชนบท และการศึกษาในระบบโรงเรียนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการศึกษาตลอดชีวิตของคนทุกคน

สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีบทบาทสำคัญต่องานส่งเสริมการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังเช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งเสริมงานการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังนี้

1. แผนงานบริการทางวิชาการ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535) ได้มีงานส่งเสริมงานการศึกษาในระบบโรงเรียน ดังนี้

1.1 สนับสนุนให้มีกิจกรรมประเภทการอบรมหลักสูตรระยะสั้น การสัมมนาทางวิชาการต่าง ๆ ในลักษณะของการศึกษาต่อเนื่องตามความต้องการของสังคมและการพัฒนาประเทศ

1.2 สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ความรู้ความชำนาญ ที่เกิดขึ้นภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ในรูปแบบการจัดประชุมทางวิชาการ การแสดงผลงานทางวิชาการและอื่น ๆ

1.3 ให้ความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคเอกชน และหน่วยงานต่าง ๆ อาจารย์มหาวิทยาลัยสามารถให้บริการทางวิชาการในรูปแบบของการฝึกอบรม การวิจัย การให้คำปรึกษา การแก้ไขปัญหาและอื่น ๆ สนองความจำเป็นในการแก้ปัญหาและพัฒนากิจการนั้น ๆ

1.4 จัดให้มีการประชุมเชิงระดมความคิดระหว่างภาคเอกชน และชุมชนท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยเป็นระยะ ๆ ให้สอดคล้องกับปัญหาทางสังคมและการหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน

1.5 การใช้สื่อทางไกลของมหาวิทยาลัยเพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่วิชาการ

1.6 ปรับปรุงการดำเนินงานของสำนักบริการวิชาการ เพื่อขยายบริการแก่ภาคเอกชนและหน่วยงานต่าง ๆ

2. การส่งเสริมผลิตบุคลากรการศึกษาระบบโรงเรียน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ผลิตบุคลากรการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อสำหรับปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ระดับปริญญาตรี จำนวนประมาณ 313 คน (ผู้วิจัยสำรวจระหว่างปีการศึกษา 2519-2533 หน่วยทะเบียนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ระดับปริญญาโท จำนวนประมาณ 90 คน (ผู้วิจัยสำรวจระหว่างปีการศึกษา 2524-2533 หน่วยทะเบียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และในปีการศึกษา 2538 มีโครงการผลิตบุคลากรระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแนวคิดควรให้ความสำคัญและเป็นผู้ใฝ่มุ่งผลิตบัณฑิตระดับปริญญาเอก (กลยุทธ์พัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535) จึงจัดได้ว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีบทบาทส่งเสริมงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนในด้านพัฒนาบุคลากรและผลิตบุคลากรเฉพาะสาขาในระดับสูง

การที่บทบาทงานการศึกษาในระบบโรงเรียนมีขอบเขตกว้างขวาง และจากสภาพสังคมของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อผลเมืองและงานการศึกษาในระบบโรงเรียน ในการปรับเปลี่ยนให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม บุคลากรทางการศึกษาในระบบโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีกลุ่มบุคลากรผู้ชำนาญการการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อการวางแผนดำเนินงานการศึกษาในระบบโรงเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่ง อุ่นตา นพคุณ (2527) ให้แนวคิดว่า อาชีพชำนาญการของบุคลากรทางการศึกษาในระบบโรงเรียน มีลักษณะของความเจริญเติบโตเป็นอาชีพ นักชำนาญการ สิ่งที่แสดงให้เห็น เช่น มีการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาผู้ใหญ่ เมื่อได้ผลก็นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง ทฤษฎีที่สอดคล้องกับการปฏิบัติเริ่มเกิดขึ้น สถาบันจำนวนมากอำนวยความสะดวกช่วยเหลือและส่งเสริมการศึกษาผู้ใหญ่

เพราะฉะนั้น บุคคลที่จะเป็นครูผู้สอนหรือนักการศึกษาในระบบโรงเรียน ในอนาคตจะเป็นนักชำนาญการ การผลิตบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาในระบบโรงเรียน จะเป็นการสร้างนักชำนาญการ เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ปฏิบัติงานการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้ทันกับสภาพสังคมของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไป

ความจำเป็นต้องมีบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาในระบบโรงเรียน เนื่องจาก การศึกษาในระบบโรงเรียนมีขอบเขตกว้างขวางทั้งกิจกรรมและผู้รับบริการ จำเป็นต้องได้บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญกว้างขวาง จะมองเห็นภาพได้สมกับสภาพของงาน และเป็นงานที่อาศัยผู้มีความคิดริเริ่มสูง ถ้าได้บุคลากรที่มีความสามารถ ความรู้ และประสบการณ์สูง จะจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ประกอบกับศาสตร์ทางการศึกษาในระบบโรงเรียน เป็นศาสตร์ที่ต้องมีการวิจัยควบคู่กับการปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางใหม่ที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ความเป็นอยู่ของประชากรที่เปลี่ยนไป (แผนพัฒนาและครุศาสตร์ ระยะที่ 7 พ.ศ. 2535-2539)

นอกจากนี้จากสภาพปัญหาการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน มีผลต่อความจำเป็นในการสร้างบุคลากร การศึกษาในระบบโรงเรียนกล่าวคือ จากการประเมินผลการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ในช่วงระยะ 3 ปีแรก ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ยังมีประเด็นปัญหาต้องนำมาพิจารณาเสนอแนวทางปฏิบัติ งานการศึกษาในระบบโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กองประเมินผล การศึกษา, 2535) เช่น

1. การส่งเสริมการรู้หนังสือสำหรับประชากรผู้ไม่รู้หนังสือให้อ่านออก เขียนได้ ในการรณรงค์เพื่อการให้รู้หนังสือ จากผลการประเมินระยะ 4 ปี (ปี พ.ศ. 2527-2530) พบว่าสภาพการคงรู้หนังสืออยู่เพียงร้อยละ 32 ที่สามารถอ่านออกคล่องแคล่ว ความสามารถในการเขียนพบว่า เพียงร้อยละ 25 ที่สามารถในการเขียนได้ถูกต้องรวดเร็ว
2. การจัดหลักสูตรเบ็ดเสร็จพื้นฐาน ดำเนินการได้ต่ำกว่าเป้าหมายในแผน
3. การจัดการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อขยายการศึกษาไปยังกลุ่มประชากร นอกโรงเรียน เพื่อให้เกิดความเสมอภาค พบว่า การเรียนการสอนรูปแบบการศึกษา ด้วยตนเอง ในระดับมัธยมต้น และมัธยมปลาย ผู้เข้าเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในระบบ โรงเรียน ร้อยละ 49.19 และ 79.88 ตามลำดับ ทำให้เกิดผลกระทบต่อหลักสูตรมัธยม ศึกษาในระบบโรงเรียน
4. การจัดการศึกษา เพื่อฝึกวิชาชีพนอกโรงเรียน บริการผู้เข้า ศึกษาในแต่ละปี ปีละประมาณ 481,000 คน จำนวนต่ำกว่าเป้าหมายในแผนโดยเฉลี่ย ร้อยละ 24.84 ต่อปี
5. การขยายปริมาณการฝึกวิชาชีพนอกโรงเรียน มีปัญหาด้านการ ขยายบริการอยู่หลายด้าน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในสถาบันในระบบโรงเรียน ที่เป็น หลักสูตรระยะสั้น นอกโรงเรียน มีปัญหาด้านครู-อาจารย์ที่สอนวิชาชีพนอกแบบ โรงเรียน เป็นครู-อาจารย์ในระบบโรงเรียน จึงไม่เข้าใจเรื่องการสอนนอกแบบ โรงเรียน ไม่มีแรงจูงใจสอนหลักสูตรนอกแบบโรงเรียนอย่างจริงจัง

จากสภาพปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดย กองประเมินผลการศึกษา (2535) ได้ประเมินผลการจัดการศึกษานอกแบบโรงเรียน ตาม แนวนโยบายและมาตรการในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ที่ได้ดำเนินมาในระยะ 3 ปีแรกของแผน ได้มีการอภิปรายผลและข้อเสนอแนะว่า สิ่งที่น่าจะ

ทำได้ในระยะนี้ คือ การเน้นการปฏิบัติงานด้านวางแผน การจัดสรร การใช้งบประมาณ การพัฒนาบุคลากร และการบริหารงานทั่วไป เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นอกจากนี้ งานการศึกษานอกระบบโรงเรียนกับการพัฒนาการศึกษาในอนาคตของประเทศ ในช่วงระยะปี พ.ศ. 2535-2539 หน่วยงานและสถาบันการศึกษาทุกระดับ มีภารกิจปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนในหน้าที่รับผิดชอบ ตามที่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 กำหนดไว้ ทำให้มีผลต้องให้บุคลากรปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนในระดับนโยบายและการวางแผนงานเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแผนการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2535 ได้กล่าวไว้ถึงการนำแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างจริงจังตามหลักการ ความมุ่งหมาย และแนวนโยบายที่วางไว้ ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 สำหรับทุกระยะ 5 ปี รวมทั้งให้มีกลไกเพื่อกำกับ ดูแล ติดตาม ประเมินผลการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมาตรการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า หน่วยงานต่าง ๆ จำเป็นต้องมีบุคลากรระดับสูง จัดทำแผนและติดตามผลการพัฒนาการศึกษาในการปฏิบัติงานตามมาตรการที่กำหนดไว้ บุคลากรระดับคุณวุฒิพิเศษ สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน จะเป็นบุคลากรกลุ่มหนึ่งที่สนองความต้องการของหน่วยงานในการปฏิบัติภารกิจ

จากการนำเสนอความสำคัญของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในสังคมปัจจุบันและความจำเป็นต้องมีบุคลากรด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน และขอข่างานในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งมีขอข่างานการศึกษานอกระบบโรงเรียนกว้างขวาง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งมีขอข่างานการศึกษานอกระบบโรงเรียนในด้านการศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตลอดชีวิตอย่างชัดเจน ตลอดจนสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์พัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมเด่นชัด ดังนั้น การที่มีแผนเกี่ยวกับการศึกษานอกระบบโรงเรียนชัดเจน ย่อมแสดงให้เห็นว่างานการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความสำคัญต่อประเทศชาติ เพื่อการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องมีบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถระดับสูง เฉพาะสาขา เพื่อปฏิบัติงานพัฒนางานการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด บรรลุวัตถุประสงค์ของประเทศ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีแนวคิดให้ความสำคัญและเป็นผู้ดำเนินการในสิ่งซึ่งสถาบันอื่นมีศักยภาพที่พัฒนาได้น้อย เช่น การมุ่งผลิตบัณฑิตระดับปริญญาเอก (กลยุทธ์การพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฉบับที่ 7) โดยมีโครงการเปิดสอนหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน ในแผนพัฒนาคณะครุศาสตร์ ระยะที่ 7 พ.ศ. 2535-2539 เพราะจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีพันธกิจด้านการพัฒนาวิชาการ "คือ การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นเพื่อรองรับสภาวะทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และเตรียมพร้อมสำหรับอนาคต" (พันธกิจของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535)

จากความสำเร็จคล่องและแนวโน้มความจำเป็นต้องมีบุคลากร ระดับสูงทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาความต้องการบุคลากรระดับนี้ด้วย ดังงานวิจัยของ รังสรรค์ สิงห์เลิศ (2529) ศึกษาความเป็นไปได้ในการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหิดล : การวิเคราะห์ความต้องการ ซึ่งได้ทำการศึกษาก่อนที่มหาวิทยาลัยมหิดลจะเปิดสอนหลักสูตรปริญญาเอกทางประชากรศึกษา

ผู้วิจัยจึงประสงค์จะศึกษาวิจัย การศึกษาความต้องการบุคลากรระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ
โรงเรียน โดยศึกษา 4 ด้าน คือ

1. จำนวนบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
หน่วยงานต้องการมากน้อยเพียงใด
2. ลักษณะงานที่หน่วยงานต้องการให้ผู้สำเร็จการศึกษา ระดับคุณวุฒิบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนปฏิบัติงาน
3. ความรู้และทักษะของผู้สำเร็จการศึกษา ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการ
ศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่หน่วยงานต้องการ
4. ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงาน

ปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัย

จากแนวคิดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในปัจจุบันและอนาคต เน้นไปทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ผลกระทบที่ตามมาทั้งกับสังคมยุคใหม่ คือ การเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวิถีชีวิต การพัฒนาวิชาการทางสาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์จึงมีความจำเป็น การจัดการอุดมศึกษา อาจจะต้องปรับเปลี่ยนไปแนวใหม่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาที่มีขนาดใหญ่ มีความหลากหลายของสาขาวิชา และมีความพร้อมในการที่จะเปิดสอนปริญญาในระดับสูง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความต้องการบุคลากร ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นองค์ความรู้สาขาวิชาหนึ่งที่ต้องพัฒนาวิชาการ เพื่อผลการวิจัยจะมีประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ซึ่งจะตอบปัญหาที่ต้องการทราบได้ว่า

ความต้องการใช้บุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน หน่วยงานต่าง ๆ ต้องการอย่างไร โดยศึกษา 4 ด้าน

1. จำนวนบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
หน่วยงานต้องการมากน้อยเพียงใด
2. ลักษณะงานที่หน่วยงานต้องการให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนปฏิบัติงาน
3. ความรู้และทักษะของบุคลากร ผู้สำเร็จการศึกษาระดับคุณวุฒิบัณฑิต
สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่หน่วยงานต้องการ
4. ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. เรื่องที่จะทำการวิจัย
  - 1.1 ศึกษาความต้องการบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอก
ระบบโรงเรียน ของหน่วยงานของรัฐ สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชน
  - 1.2 ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความต้องการบุคลากร
ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากสถาบัน
อุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงาน
2. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ศึกษาวิจัย ดังนี้

  - 2.1 กลุ่มผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อศึกษาความต้องการ บุคลากร
ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
    - 2.1.1 ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ ที่มีขอบข่ายงานเกี่ยวข้องกับงาน
การศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 30 หน่วยงาน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) โดยเลือก
อธิบดี เลขาธิการ อธิการบดี ผู้อำนวยการ เป็นกลุ่มตัวอย่าง 30 คน
    - 2.1.2 ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย
จำนวน 13 มหาวิทยาลัย ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาเขตกลางประสานมิตร วิทยาเขตมหาสารคาม วิทยาเขตสงขลา) มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างได้แก่

2.1.2.1 ผู้บริหารคณะวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานการศึกษา นอกระบบโรงเรียน คือ คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ รวม 31 คณะวิชา โดยเลือกคณบดี รองคณบดี (สำหรับวิทยาเขต) ประธานกรรมการประจำสาขาวิชา เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 31 คน

2.1.2.2 ผู้บริหารหน่วยงานเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่อง การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม วิทยาลัยชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับงานศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 7 หน่วยงาน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) โดยเลือกผู้อำนวยการเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 7 คน

2.1.3 ผู้บริหารรัฐวิสาหกิจ เลือกรัฐวิสาหกิจที่มีขอบข่ายงานเกี่ยวข้องกับงานศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 30 หน่วยงาน (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) โดยเลือกผู้อำนวยการ เลขาธิการ กรรมการและผู้จัดการใหญ่ กรรมการผู้จัดการใหญ่ ผู้จัดการ กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ ผู้อำนวยการ เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.1.4 ผู้บริหารองค์การเอกชน เลือกจากองค์การเอกชนที่มีขอบข่ายงานเกี่ยวข้องกับงานศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 30 องค์การ (รายชื่ออยู่ในภาคผนวก ก) โดยเลือก ประธาน นายก เลขาธิการ กรรมการเลขาธิการ ผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการบริหาร ผู้อำนวยการศูนย์ เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

รวมกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อศึกษาความต้องการบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน รวมจำนวน 128 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 34 คน เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาความต้องการบุคลากร ระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน ได้แก่

2.2.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จำนวน 17 คน ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

2.2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงาน จำนวน 17 คน ได้แก่ รองปลัดทบวง รองปลัดกระทรวง ผู้ตรวจราชการกระทรวง ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้จัดการ หัวหน้าฝ่าย หัวหน้าแผนก หัวหน้าโครงการ ที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงาน ข้าราชการบำนาญ ซึ่งมาจากหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์การเอกชน

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มผู้บริหารหน่วยงาน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย รัฐวิสาหกิจ องค์การเอกชน เป็นกลุ่มคนที่มีความเหมาะสมในการศึกษาวิจัยความต้องการบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ที่ใช้ศึกษาความคิดเห็นความต้องการบุคลากรระดับคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน มีความเหมาะสมต่อการวิจัยครั้งนี้

ความจำกัดของการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีขอบข่ายงานเกี่ยวข้องกับ การศึกษาในระบบโรงเรียน ในจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในขอบเขตการวิจัย ซึ่ง อาจจะมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีความต้องการบุคลากรระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา นอกเหนือจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดไว้
2. ผู้บริหารของหน่วยงานไม่ได้ตอบแบบสอบถามด้วยตนเองทุกฉบับ แต่กลุ่ม บุคคลที่ได้รับมอบหมายตอบแบบสอบถาม เป็นกลุ่มบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานบริหาร บุคคลของหน่วยงานต่าง ๆ จึงถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่สามารถให้ความคิดเห็นในการศึกษาวิจัย ครั้งนี้ได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความต้องการบุคลากร หมายถึง ความต้องการใช้บุคลากรระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาในระบบโรงเรียน ของหน่วยงานของรัฐ หน่วยงานสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานองค์การเอกชน

ผู้บริหารหน่วยงาน หมายถึง ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ อธิบดี รองอธิบดี เลขาธิการ อธิการบดี ผู้อำนวยการ ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณบดี รองคณบดี ประธานกรรมการประจำสาขา ผู้อำนวยการ ผู้บริหารหน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ ผู้ว่าการ เลขาธิการ กรรมการและผู้จัดการใหญ่ กรรมการผู้จัดการใหญ่ ผู้จัดการ กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ ผู้อำนวยการ ผู้บริหารหน่วยงาน องค์การเอกชน หมายถึง ประธาน นายก เลขาธิการ กรรมการเลขาธิการ ผู้จัดการ กรรมการผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการบริหาร ผู้อำนวยการศูนย์

หน่วยงาน หมายถึง หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ หน่วยงาน องค์การเอกชน หน่วยงานสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่มีขอบข่าย

งานเกี่ยวข้องกับงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ คณะครุศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ หน่วยงานเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่อง การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม วิทยาลัยชุมชน

หน่วยงานเกี่ยวกับการศึกษาต่อเนื่อง การให้บริการทางวิชาการแก่สังคม วิทยาลัยชุมชน หมายถึง ฝ่ายการศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยขอนแก่น สำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำนักการศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วิทยาลัยชุมชนภูเก็ต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ หรือมีบทบาทประสบการณ์งานการศึกษานอกระบบโรงเรียน ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัย ผู้บริหารหน่วยงานข้าราชการบำนาญ ที่ปรึกษา หรือผู้เชี่ยวชาญของหน่วยงาน

ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นหรือวิจารณ์ของผู้บริหารหน่วยงานและผู้เชี่ยวชาญ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของ วัตถุ สถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีพื้นฐานมาจากข้อเท็จจริง ข่าวสาร และประสบการณ์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานหาทางเลือกที่ดี เตรียมผลิตดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับดัชนีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. เป็นแนวทางการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนในอนาคต